

II. Ціннісний вимір поступу України на шляху до членства в Європейському Союзі: доктринальна основа, теоретичні та практичні проблеми

Наталія Оніщенко

докторка юридичних наук, професорка, академичка НАПрН України, заслужена юристка України, заступниця директора Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України, академік-секретар відділення теорії та історії держави і права НАПрН України (Київ, Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1671-2139>
idpnanu@gmail.com

Леся Малюга

докторка юридичних наук, доцентка, завідувачка кафедри цивільно-правових дисциплін Національної академії служби безпеки України (Київ, Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0523-221X>
lesya_maluga@ukr.net

Марина Булкат

докторка юридичних наук, професорка, професорка кафедри галузевого права та загальноправових дисциплін Інституту права та суспільних відносин Відкритого міжнародного університету розвитку людини "Україна", суддя місцевого загального суду (Київ, Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-4647-8199>
yfim@ukr.net

УДК 34.341

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ: МОДЕРАЦІЯ СУСПІЛЬНОГО ДІАЛОГУ, ВИКЛИКИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Анотація. Суспільно важливим завданням для науковців є виважена модерація суспільного діалогу з питань гендерної рівності, гендерних прав та інструментів їх забезпечення в публічному просторі. Це уможливить не лише формулювання наукової візії нових інструментів у сфері забезпечення гендерних прав (через безпосередню взаємодію науковців з громадян-

ським суспільством, аналіз практики тощо), а й надалі схвалення суспільством відповідних законодавчих ініціатив. Вітчизняний інформаційний простір потребує систематизації та упорядкування. Досвід проведення публічних наукових обговорень щодо вітчизняної доктрини та практики забезпечення гендерної рівності засвідчив наявність деяких чинників, які деконструюють суспільний діалог. Серед них – переобтяження площини інформаційного простору надзвичайною кількістю “приватних експертиз” та “експертних думок” різної якості та походження. Це виклик для наукової спільноти, якій варто виробити інструменти його подолання. Для цього можна використати різні групи інструментів, спрямовані на демаркетинг або зниження попиту на непрофесійну аналітику, що створює інфошум. Серед таких інструментів: інструменти піару (популяризації) положень профільних наукових досліджень із гендерних питань кожної галузі; інструменти HR-менеджменту у сфері надання аналітичних послуг, спрямовані на визначення ваги звань “експерт з гендерних питань”, “фахівець з гендерних питань”; інструменти зовнішньої комунікації з міжнародними партнерами, які ініціюють велику кількість публікацій, обговорень, грантових програм з тих чи інших гендерно чутливих питань для нашого суспільства, зокрема щодо HR-менеджменту у сфері надання аналітичних послуг, тобто рівня підготовки експертів; інструменти внутрішньої комунікації вітчизняних науковців із “практичними реалізаторами” державної гендерної політики, представниками громадянського суспільства, публічних адміністраторів, які реалізують гендерні практики тощо. З метою систематизації та упорядкування наявних положень вітчизняної наукової доктрини гендерних прав варто використовувати методи комплексного аналізу. Серед правових досліджень різних галузей можна умовно виокремити системні напрями, зокрема: теоретико-правові та філософсько-правові основи гендерної рівності у праві України; конституційно-правові засади гендерної рівності в Україні; публічно-правове адміністрування процесів формування гендерної політики та профільного законодавства; гендерні інструменти у царині трудових прав.

Ключові слова: гендерна рівність; гендерні права; суспільний діалог; державна гендерна політика; практики забезпечення гендерної рівності; гендерно-правова експертиза.

Еволюція вітчизняних гендерних концептів у доктрині пройшла шлях від псевдофеміністичних, періоду радянської окупації, до новітніх стандартів демократичних, правових держав, від урівнення жіночих прав на чоловічих умовах до інклюзивного забезпечення кожному його потреб, що враховує біологічне, фізичне, соціальне різноманіття, людиноцентричні підходи, актуальні суспільні запити та потреби.

У сфері нормотворчої роботи гендерно-правова експертиза як інструмент “скринінгу” дотримання принципу забезпечення рівних можливостей жінок і чоловіків здійснюється Міністерством юстиції України¹ вже близько двадцяти років². У профільних публікаціях опрацьовано позитивні аспекти цієї роботи та узагальнено її недоліки³. Науковці вказують, що гендерно-правова експертиза володіє недостатнім методологічним інструмен-

¹ Див., наприклад: Н Камінська, ‘Гендерно-правова експертиза як спосіб модернізації законотворчості в Україні’ [2021] 6 Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України 50–61; Т Мельник, *Гендерна експертиза українського законодавства: сутність, необхідність та методологічні основи* (Логос 2001) 46; Л Сірко, ‘Гендерно-правова експертиза: теоретико-правова характеристика’ (дис д-ра філос 081, 2021) 216.

² Див., наприклад: *Правові засади формування та розвитку гендерного середовища в Україні* (Н Оніщенко, Н Пархоменко ред, Юридична думка 2010) 352.

³ Див., наприклад: О Іванов, ‘Гендерно-правовий аналіз нормативно-правових актів у сфері людського капіталу’ (ВОКС Україна 19 Березня 2024) <<https://voxukraine.org/genдерно-pravovyy-analiz-normativno-pravovyh-aktiv-u-sferi-lyudskogo-kapitalu>> (дата звернення 27.03.2025).

тарієм для повноцінного вивчення нормативно-правових актів (їх проєктів) щодо додержання принципу рівності прав і можливостей жінок і чоловіків, який обмежений суто юридико-технічними прийомами роботи з текстом чинного законодавства або проєкту нормативно-правового акта⁴. На офіційному сайті профільного Міністерства опубліковано План проведення гендерно-правової експертизи законодавства на 2024 р., яким було передбачено експертизу семи законів та однієї постанови Кабінету Міністрів України⁵. Інформація про проведення гендерно-правової експертизи за 2013–2024 роки міститься в публічному просторі в рубриці “Напрями діяльності” розділу “Нормотворча діяльність” – “Правова експертиза нормативно-правових актів” – “Гендерно-правова експертиза” цього сайту. Відповідно з нею може ознайомитись кожен громадянин. Цей напрям правової роботи активно розвивається й удосконалюється.

У науковій сфері активно опрацьовують питання щодо ролі жінки у проблемах співвідношення глобального права на мир, права на мир народу (як політико-правової категорії), права на мир людини. Окремим напрямом залишається пошук балансу демографічних показників, особливо в умовах війни. Над вирішенням конкретних проблем працюють науковці та практики. Це окреслює перспективу формування нової, методологічної візії інструментів гендерної інклюзії для інших європейських держав, як у емпіричній, так і в практичній площинах, з огляду на унікальність досвіду боротьби українського суспільства та держави в історії європейських демократичних, правових держав⁶. Однак потенціал формування якісно нових підходів та інструментів вочевидь не використано.

Модерація широкого суспільного діалогу з гендерно чутливих питань, безумовно, не обмежується обговоренням досягнень у сфері законодавчої роботи, гендерного скринінгу або проведенням профільних наукових досліджень. У цьому контексті слід відмітити, що функціональність науки і освіти, науковців і освітян щодо модерації суспільного діалогу з найбільш чутливих тем зумовлює необхідність постійного моніторингу викликів у цій царині та інструментів їх подолання.

У площині суспільних обговорень, у публічному інформаційному просторі стан забезпечення гендерної рівності оцінюють по-різному. Перманентно натрапляємо на відомості про результати звіту Global Gender Gap, за яким щороку Україна посідає певне місце за показниками Індексу гендерної нерівності (Gender Inequality Index). Поряд із цим поширені інформаційні повідомлення про ту чи іншу “найбільшу прогалину” в політичній,

⁴ Р Шабанов, ‘Проблемні питання проведення гендерно-правової експертизи законодавства’ [2021] 6 Підприємництво, господарство і право 101–106.

⁵ Про затвердження Плану проведення гендерно-правової експертизи законодавства на 2024 рік: наказ Міністерства юстиції України від 19 грудня 2023 р. № 2934/7.

⁶ Див., наприклад: Н Оніщенко, Л Малюга, М Булкат, ‘Тенденції розвитку вітчизняної гендерної парадигми: загальна характеристика’ [2024] 1 Право України 94–107.

економічній, оборонній сферах забезпечення гендерної рівності. При цьому “найбільшу прогалину” щоразу визначають по-різному, залежно від спрямованості інформаційного меседжу: від термінової необхідності подолання демографічної кризи через підвищення народжуваності⁷ до нагальної потреби мобілізації жінок у лави Збройних Сил.

У вітчизняному інформаційному просторі спостерігається певний дисонанс думок, який можна було б охарактеризувати як плюралізм, притаманний демократіям. Однак в умовах необхідності широкого суспільного діалогу і консенсусу з багатьох гендерно чутливих питань, особливо під час війни⁸, слід звернути на це увагу. Сьогодні, в умовах війни, зростає особиста відповідальність кожного вченого і освітянина. Вони, як ніколи, відповідальні за логічний зв'язок “вчора – сьогодні – завтра”. Їх робота не має скласти підґрунтя майбутніх помилок як у доктрині, так і в державотворенні, а мусить стати запорукою підготовки нових поколінь для майбутнього мирного будівництва і розвитку⁹.

Суспільно важливим завданням для науковців є виважена модерація суспільного діалогу з питань гендерної рівності, гендерних прав та інструментів їх забезпечення в публічному просторі. Це уможливить не лише формулювання наукової візії нових інструментів у сфері забезпечення гендерних прав (через безпосередню взаємодію науковців з громадянським суспільством, аналіз практики тощо), а й надалі схвалення суспільством відповідних законодавчих ініціатив.

Мета статті. Вочевидь вітчизняний інформаційний простір потребує систематизації та упорядкування. Досвід проведення публічних наукових обговорень щодо вітчизняної доктрини та практики забезпечення гендерної рівності¹⁰ засвідчив наявність деяких чинників, які деконструюють суспільний діалог. Серед них – переобтяження площини інформаційного простору надзвичайною кількістю “приватних експертиз” та “експертних думок” різної якості та походження. Це виклик для наукової спільноти, якій варто виробити інструменти його подолання.

⁷ Див., наприклад: “Щороку у нас зникає населення такого міста, як Житомир”, – експерт Василь Воскобойник (04.02.2025 УНІАН) <<https://www.unian.ua/economics/other/shchoroku-u-nas-znikaye-naselennya-takogo-mista-yak-zhitomir-ekspert-vasil-voskoboynik-12905904.html>> (дата звернення 27.03.2025); О Стрельник, “Семеро дітей та більше. “Ідеальна українська сім’я” та невидимі жінки в розмові про народжуваність” (14 січня 2020) <<https://zmist.pl.ua/blogs/semero-ditei-ta-bilshe-idealna-ukrajinska-simya-ta-nevidimi-zhinki-v-rozmovi-pro-narodzhuvanist>> (дата звернення 27.03.2025).

⁸ Див., наприклад: А Грибовська. “Конституційні засади гендерної рівності в Україні” (дис канд юрид наук, 2019) 250; Н Клименко, “Роль і місце жінки-військовослужбовця в Україні” [2014] 5 Економіка та держава 116–119.

⁹ *Правова доктрина і державність: вектор взаємозв'язку* (Н Оніщенко ред, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України 2022) 59.

¹⁰ У Київській міській раді спільно з громадськістю обговорили ефективність гендерної політики (25.11.2024) <<https://kmr.gov.ua/uk/content/u-kyivskiy-miskiy-radi-spilno-z-gromadskisty-ogovoryly-efektyvnist-gendernoyi-polityky>> (дата звернення 27.03.2025); Круглий стіл на тему “Трибуна жінки: сьогодні та завтра” (29. 12.2023) <https://socrozvytok.org.ua/events?tx_news_pi1%5Baction%5D=detail&tx_news_pi1%5Bcontroller%5D=News&tx_news_pi1%5Bnews%5D=48&cHash=a5d4806b77c5516b9c7c7dc34d50ebea> (дата звернення 27.03.2025).

Подолання зазначеного виклику (переобтяження площини інформаційного простору) в ході модератції суспільного діалогу з питань гендерної рівності вбачається через комплексне використання різних груп інструментів, спрямоване на демаркетинг або зниження попиту на непрофесійну аналітику, що створює інфошум. Серед таких інструментів можна виокремити:

- інструменти піару (популяризації) положень профільних наукових досліджень із гендерних питань кожної галузі;
- інструменти HR-менеджменту у сфері надання аналітичних послуг, спрямовані на визначення ваги звань “експерт з гендерних питань”, “фахівець з гендерних питань”;
- інструменти зовнішньої комунікації з міжнародними партнерами, які ініціюють велику кількість публікацій, обговорень, грантових програм з тих чи інших гендерно чутливих питань для нашого суспільства, зокрема щодо HR-менеджменту у сфері надання аналітичних послуг, тобто рівня підготовки експертів;
- інструменти внутрішньої комунікації вітчизняних науковців із “практичними реалізаторами” державної гендерної політики, представниками громадянського суспільства, публічних адміністраторів, які реалізують гендерні практики тощо.

Щодо першої з зазначених груп – інструментів піару положень профільних наукових досліджень із гендерних питань кожної галузі – слід зазначити таке. На всіх етапах модератції суспільного діалогу із питань гендерних прав, інструментів їх забезпечення тощо слід популяризувати профільні положення вітчизняних науковців. Так, питання розвитку, трансформації вітчизняної гендерної парадигми та процесів забезпечення гендерних прав фундаментально опрацьовані науковцями Інституту історії України НАН України¹¹, Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України¹², Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України¹³.

У сфері політології слід враховувати напрацювання науковців Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України¹⁴, а також профільні наукові дослідження¹⁵. Під час комунікацій з питань со-

¹¹ Інститут історії України НАН України <<http://history.org.ua/uk>> (дата звернення 27.03.2025).

¹² Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України <<http://archeos.org.ua>> (дата звернення 27.03.2025).

¹³ Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України <<https://www.inst-ukr.lviv.ua>> (дата звернення 27.03.2025).

¹⁴ Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України: вебсайт <<https://ipend.gov.ua>> (дата звернення 27.03.2025).

¹⁵ Див., наприклад: І Грицай, ‘Державна гендерна політика: досвід України та країн-членів ЄС’ [2016] 3(6) *Evropský politický a právní diskurz* 176–182; І Конціпка, ‘Теоретико-методологічні основи дослідження феміністських рухів у політиці’ (дис канд політ наук, 2017); Т Краснопольська, ‘Взаємодія інститутів держави та громадянського суспільства в реалізації гендерної політики України’ (автореф дис канд політ наук, 2013); І Кресіна, *Українська національна свідомість і сучасні політичні процеси: етнополітологічний аналіз* (Вища шк 1998); О Ярош, ‘Жіночі об’єднання України як суб’єкти державотворення кінця ХХ століття’ (автореф дис канд політ наук, 2001); О Ярош, ‘Політика гендерної рівності: світовий та вітчизняний досвід’ (автореф дис д-ра політ наук, 2013).

ціальної чи економічної сфер варто враховувати висновки представників Інституту соціології НАН України¹⁶, Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України¹⁷. Не можна оминати увагою й профільні наукові дослідження гендерних аспектів соціально-економічної політики в Україні, державного регулювання гендерних процесів у соціально-економічному розвитку України¹⁸.

Коли йдеться про правничу сферу, правове забезпечення гендерної рівності, слід звернути увагу на фундаментальні дослідження представників наукової школи Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України¹⁹.

З метою систематизації та упорядкування наявних наукових положень вітчизняної наукової доктрини гендерних прав варто використовувати методи комплексного аналізу. Серед правових досліджень різних галузей можна умовно виокремити системні напрями, зокрема щодо теоретико-правових²⁰ та філософсько-правових²¹ основ гендерної рівності у праві України. Як комплексний напрям досліджень можна виокремити й конституційно-правові засади гендерної рівності в Україні²². Важливі напрацювання сформовано науковцями у сфері публічно-правового адміністрування процесів формування гендерної політики та профільного законодавства²³. У цьому контексті варто враховувати й комплексні положення, розроблені

¹⁶ Інститут соціології НАН України <<https://isnasu.org.ua>> (дата звернення 27.03.2025).

¹⁷ Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України <<https://idss.org.ua/index>> (дата звернення 27.03.2025); *Людський розвиток в Україні. Пріоритети національної політики мінімізації асиметрії українського ринку праці* (Е Лібанова, О Цимбал ред, Академперіодика 2021).

¹⁸ Див., наприклад: Т Бурейчак, 'Конструювання гендерних ідентичностей в дискурсах реклами' (дис канд соц наук, 2006); Г Герасименко, 'Гендерні аспекти соціально-економічної політики в Україні' (дис канд екон наук, 2004); О Піжук, 'Державне регулювання гендерних процесів в соціально-економічному розвитку України' (дис канд екон наук, 2009).

¹⁹ Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України <<https://idpnan.org>> (дата звернення 27.03.2025); Н Оніщенко, О Львова, 'Гендерна рівність: крок до розвитку чи моральна криза сучасного суспільства?' [2013] 62 Держава і право. Юридичні і політичні науки 3–11; Н Оніщенко, О Матвієнко, М Томашевська, 'Гендерно-чутлива політика як спосіб подолання правового нігілізму' [2005] 30 Держава і право. Юрид. і політ. науки 18–25; *Правові засади формування та розвитку гендерного середовища в Україні* (н 2).

²⁰ Див., наприклад: Н Аніщук, 'Правові засоби викорінення гендерного насильства в Україні: історико-теоретичний аналіз' (автореф дис д-ра юрид наук, 2008); А Берлач, І Мацелюх, 'Формування та закріплення принципів гендерної рівності в міжнародних нормативно-правових актах' [2023] 2(2) Право і суспільство 259–264; І Грицай, 'Принцип гендерної рівності та механізм його забезпечення: теоретико-правовий аспект' (автореф дис д-ра юрид наук, 2018); О Дашковська, 'Правове становище жінки в аспекті гендерної рівності: загальнотеоретичний аналіз' (дис д-ра юрид наук, 2008); О Руднєва, 'Гендерна рівність у праві України' (автореф дис канд юрид наук, 2002).

²¹ Ю Івченко, 'Філософсько-правовий аналіз гендерної політики в Україні' (автореф дис канд юрид наук, 2009).

²² Див., наприклад: Н Аніщук, 'Тенденції розвитку інституту конституційно-правового статусу жінок в Україні' (автореф дис канд юрид наук, 2001); Грибовська (н 8) 250; С Кругова, 'Конституційно-правове забезпечення гендерної рівності в Україні' (дис д-ра філософ 081 – право, 2021); О Сасенко, 'Конституційно-правове забезпечення реалізації принципу гендерної рівності в Україні у світлі зарубіжного досвіду' (дис канд юрид наук, 2020).

²³ К Левченко, 'Управління процесами формування гендерної політики в Україні (організаційно-правові аспекти)' (дис д-ра юрид наук, 2003).

в межах науки публічного адміністрування²⁴. Серед опрацьованих напрямів можна відмітити й гендерні інструменти у царині трудових прав²⁵.

Щодо другої із зазначених груп інструментів – HR-менеджменту у сфері надання аналітичних послуг, спрямованих на зниження попиту на непрофесійну аналітику, слід зазначити таке. У вакансіях “експерт/ка з гендерних питань” серед компетенційних вимог зустрічаємо: комунікабельність, самостійність, здатність працювати під тиском обставин, сильні навички презентації, впевненість, володіння ПК тощо²⁶. Суспільству варто сформулювати вимогу до рівня компетенції, професіограму аналітиків через відповіді на запитання: Чи достатньо вищої освіти конкретного профілю, в межах якого здійснюється аналітична робота (право, соціологія, політологія, економіка тощо)? Чи варто підтвердити рівень володіння методологією аналізу даних, теоретичними знаннями на рівні наукового ступеня профільної спеціалізації? Чи варто звертати увагу на рівень репутаційних характеристик джерел, у яких опубліковано гендерні розвідки? Наукові видання характеризуються внутрішнім рецензуванням, індексацією у міжнародних наукометричних базах тощо. Це може бути додатковим “фільтром”, який знизить кількість некомпетентних підходів. Продовженням окресленої суспільної роботи є використання третьої групи – інструментів зовнішньої комунікації з міжнародними партнерами, які ініціюють велику кількість публікацій, обговорень, грантових програм з тих чи інших гендерно чутливих питань для нашого суспільства, зокрема щодо рівня підготовки відповідних експертів.

Щодо четвертої групи інструментів внутрішньої комунікації слід наголосити, що провідну роль у роботі над формуванням інформаційного простору професійної аналітики у сфері гендерних питань, на який заслуговує

²⁴ Див., наприклад: Н Грицяк, ‘Теоретико-методологічні засади формування й реалізації державної гендерної політики в Україні’ (дис д-ра наук з держ упр, 2005); Г Даудова, ‘Формування та реалізація державної гендерної політики в Україні’ (автореф дис канд наук з держ упр, 2008); Н Ковалішина, ‘Взаємодія жіночих громадських організацій з органами державної влади як фактор здійснення гендерної політики в Україні’ (автореф дис канд наук з держ упр, 2006); І Лазар, ‘Вдосконалення механізмів формування та реалізації гендерної політики в Україні’ (дис канд наук з держ упр, 2007); М Попов, ‘Організаційно-правовий механізм державного управління в сфері гендерної політики’ (автореф дис канд наук з держ упр, 2006); С Сулімова, ‘Механізми державного управління у сфері захисту прав жінок в Україні’ (автореф дис канд наук з держ упр, 2008).

²⁵ Див., наприклад: М Іншин, ‘Оптимізація співвідношення правового регулювання праці жінок та чоловіків’, *Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування: виклики XXI століття: матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 21 червня 2019 р.)* (Право 2019) 45–49; Н Кушнір, ‘Теоретичні засади реалізації гендерної рівності у трудовому праві України’ (дис канд юрид наук, 2020); Л Амелічева, ‘Гендерна рівність як фактор підвищення ефективності механізму реалізації права на працю наукових та науково-педагогічних працівників’ [2024] 32 Академічні візії <<https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1508>> (дата звернення 27.03.2025); І Лаврінчук, *Трудове законодавство України: гендерна експертиза* (Логос 2001); Г Міщук, М Косік, ‘Гендерна нерівність у використанні трудового потенціалу: оцінка масштабів та наслідків’ [2018] 2(82) Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Серія: Економічні науки 306–313; І Сахарук, ‘Правові засоби подолання гендерних диспропорцій на ринку праці в Україні’ [2019] 1(108) Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Юридичні науки 42; Д Світовенко, ‘Форми та способи реалізації принципу гендерної рівності за трудовим законодавством України’ (дис д-ра філософ 081 – право, 2023).

²⁶ Експерт/ка з гендерних питань для планів відновлення України <<https://www.prostir.ua/?jobs=ekspertky-z-gendernyh-pytan>> (дата звернення 27.03.2025).

наше суспільство, відіграє безпосередня комунікація науковців із “практичними реалізаторами” державної гендерної політики, представниками громадянського суспільства, які працюють з конкретними гендерними інструментами. Робота над вивченням актуальних для них проблем, прогалин, запитів залишається пріоритетною.

Крім того, у ході використання інструментів внутрішньої комунікації не можна оминати увагою напрацювання науково-педагогічних шкіл вітчизняних вищих навчальних закладів. Насамперед йдеться про формування програм та практичних положень, що відображають виклики у викладанні та опануванні студентами “гендерних” дисциплін²⁷. Безумовно, опрацювання базових положень щодо забезпечення гендерної рівності у вищих навчальних закладах є запорукою подальшого розвитку виваженого суспільного діалогу, фахово змодерованого науково-педагогічними працівниками²⁸ на етапі отримання громадянами вищої освіти.

Висновки. Вітчизняний інформаційний простір потребує систематизації та упорядкування. Серед чинників, які деконструють суспільний діалог із гендерно чутливих питань – переобтяження площини інформаційного простору надзвичайною кількістю “приватних експертиз” та “експертних думок” різної якості та походження. Це виклик для вітчизняної наукової спільноти, який опосередковує формування інструментів його подолання. Вбачається доцільним комплексне використання різних груп інструментів, спрямоване на демаркетинг або зниження попиту на непрофесійну аналітику, що створює інфошум. Серед них можна виокремити такі: інструменти піару (популяризації) положень профільних наукових досліджень із гендерних питань кожної галузі; інструменти HR-менеджменту у сфері надання аналітичних послуг, спрямовані на визначення ваги звань “експерт з гендерних питань”, “фахівець з гендерних питань”; інструменти зовнішньої комунікації з міжнародними партнерами, які ініціюють велику кількість публікацій, обговорень, грантових програм з тих чи інших гендерно чутливих питань для нашого суспільства, зокрема щодо HR-менеджменту у сфері надання аналітичних послуг, тобто рівня підготовки експертів; інструменти внутрішньої комунікації вітчизняних науковців із “практичними реалізаторами” державної гендерної політики, представниками громадянського суспільства, публічними адміністраторами, які реалізують гендерні практики тощо.

²⁷ Дисципліна “Гендерна політика в системі публічного управління” <https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2021/09/paeu_henderna-polityka_anotaciia.pdf> (дата звернення 27.03.2025); Дисципліна “Принципи гендерної рівності: проблеми теорії та практики” <https://asp.knu.ua/doc/DVA1_2022/5_P1_NNIlaw.pdf> (дата звернення 27.03.2025); Вибірковий освітній компонент 11 “Гендерна рівність та права жінок” <https://vnu-taskid841251.s3.eu-north-1.amazonaws.com/s3fs-public/Educational%20programs/Elective%20educational%20disciplines/Name%20discipline/vok-11-hend-rivnist-np-2022-denna_1.pdf> (дата звернення 27.03.2025).

²⁸ Гендерні конференції в КПІ <<https://kpi.ua/05-11-04>> (дата звернення 27.03.2025).

З метою систематизації та упорядкування наявних наукових положень вітчизняної доктрини гендерних прав варто використовувати методи комплексного аналізу. Такий підхід до дослідження наявних правових положень засвідчив можливість умовно виокремити системні наукові напрями, зокрема: теоретико-правові та філософсько-правові основи гендерної рівності у праві України; конституційно-правові засади гендерної рівності в Україні; публічно-правове адміністрування процесів формування гендерної політики та профільного законодавства; гендерні інструменти у царині трудових прав.

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Kresina I, *Ukrainska natsionalna svidomist i suchasni politychni protsesy: etnopolitologichniy analiz* (Vyshcha shk 1998) (in Ukrainian).
2. Lavrinchuk I, *Trudove zakonodavstvo Ukrainy: henderna ekspertyza* (Lohos 2001) (in Ukrainian).
3. Melnyk T, *Henderna ekspertyza ukrainskoho zakonodavstva: sutnist, neobkhidnist ta metodologichni osnovy* (Lohos 2001) (in Ukrainian).

Edited books

4. *Liudskyi rozvytok v Ukraini. Priorytety natsionalnoi polityky minimizatsii asymetrii ukrainskoho rynku pratsi* (E Libanova, O Tymbal red, Akadempriodyka 2021) (in Ukrainian).
5. *Pravova doktryna i derzhavnist: vektor vzaiemoz'iazku* (N Onishchenko red, Instytut derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy 2022) (in Ukrainian).
6. *Pravovi zasady formuvannia ta rozvytku hendernoho seredovyscha v Ukraini* (N Onishchenko, N Parkhomenko red, Yurydychna dumka 2010) (in Ukrainian).

Journal articles

7. Amelicheva L, 'Henderna rivnist yak faktor pidvyshchennia efektyvnosti mekhanizmu realizatsii prava na pratsiu naukovykh ta nauково-pedahohichnykh pratsivnykiv' [2024] 32 Akademichni vizii <<https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1508>> (data zvernennia 27.03.2025) (in Ukrainian).
8. Berlach A, Matseliukh I, 'Formuvannia ta zakriplennia pryntsypiv hendernoi rivnosti v mizhnarodnykh normatyvno-pravovykh aktakh' [2023] 2(2) Pravo i suspilstvo 259–264 (in Ukrainian).
9. Hrytsai I, 'Derzhavna henderna polityka: dosvid Ukrainy ta krain-chleniv Yes' [2016] 3(6) Evropský politický a právní diskurz 176–182 (in Ukrainian).
10. Kaminska N, 'Henderno-pravova ekspertyza yak sposib modernizatsii zakonotvorchosti v Ukraini' [2021] 6 Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy 50–61 (in Ukrainian).
11. Klymenko N, 'Rol i mistse zhinky-viiskovosluzhbovtisia v Ukraini' [2014] 5 Ekonomika ta derzhava 116–119 (in Ukrainian).
12. Mishchuk H, Kosik M, 'Henderna nerivnist u vykorystanni trudovoho potentsialu: otsinka masshtabiv ta naslidkiv' [2018] 2(82) Visnyk Natsionalnogo universytetu vodnoho hospodarstva ta pryrodokorystuvannia. Seriia: Ekonomichni nauky 306–313 (in Ukrainian).
13. Onishchenko N, Lvova O, 'Henderna rivnist: krok do rozvytku chy moralna kryza suchasnoho suspilstva?' [2013] 62 Derzhava i pravo. Yurydychni i politychni nauky 3–11 (in Ukrainian).
14. Onishchenko N, Maliuha L, Bulkat M, 'Tendentsii rozvytku vitchyznianoї hendernoi paradyhmy: zahalna kharakterystyka' [2024] 1 Pravo Ukrainy 94–107 (in Ukrainian).

15. Onishchenko N, Matviienko O, Tomashevska M, 'Henderno-chutlyva polityka yak sposib podolannia pravovoho nihilizmu' [2005] 30 Derzhava i pravo. Yuryd. i polit. nauky 18–25 (in Ukrainian).
16. Sakharuk I, 'Pravovi zasoby podolannia gendernykh dysproportsii na rynku pratsi v Ukraini' [2019] 1(108) Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Seriya: Yurydychni nauky 42 (in Ukrainian).
17. Shabanov R, 'Problemni pytannia provedennia henderno-pravovoi ekspertyzy zakonodavstva' [2021] 6 Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo 101–106 (in Ukrainian).

Theses

18. Anishchuk N, 'Pravovi zasoby vykorinennia hendernoho nasylstva v Ukraini: istoryko-teoretychnyi analiz' (avtorief dys d-ra yuryd nauk, 2008) (in Ukrainian).
19. Anishchuk N, 'Tendentsii rozvytku instytutu konstytutsiino-pravovoho statusu zhinok v Ukraini' (avtorief dys kand yuryd nauk, 2001) (in Ukrainian).
20. Bureichak T, 'Konstruiuvannia gendernykh identychnosti v dyskursakh reklamy' (dys kand sots nauk, 2006) (in Ukrainian).
21. Herasymenko H, 'Henderni aspekty sotsialno-ekonomichnoi polityky v Ukraini' (dys kand ekon nauk, 2004) (in Ukrainian).
22. Hrybovska A, 'Konstytutsiini zasady hendernoi rivnosti v Ukraini' (dys kand yuryd nauk, 2019) (in Ukrainian).
23. Hrytsai I, 'Pryntsyp hendernoi rivnosti ta mekhanizm yoho zabezpechennia: teoretyko-pravovyi aspekt' (avtorief dys d-ra yuryd nauk, 2018) (in Ukrainian).
24. Hrytsiak N, 'Teoretyko-metodolohichni zasady formuvannia y realizatsii derzhavnoi hendernoi polityky v Ukraini' (dys d-ra nauk z derzh upr, 2005) (in Ukrainian).
25. Daudova H, 'Formuvannia ta realizatsiia derzhavnoi hendernoi polityky v Ukraini' (avtorief dys kand nauk z derzh upr, 2008) (in Ukrainian).
26. Dashkovska O, 'Pravove stanovyshe zhinky v aspekti hendernoi rivnosti: zahalnoteoretychnyi analiz' (dys d-ra yuryd nauk, 2008) (in Ukrainian).
27. Ivchenko Yu, 'Filosofsko-pravovyi analiz hendernoi polityky v Ukraini' (avtorief dys kand yuryd nauk, 2009) (in Ukrainian).
28. Kovalishyna N, 'Vzaimodiia zhinochykh hromadskykh orhanizatsii z orhanamy derzhavnoi vlady yak faktor zdiisnennia hendernoi polityky v Ukraini' (avtorief dys kand nauk z derzh upr, 2006) (in Ukrainian).
29. Kontsitska G, 'Teoretyko-metodolohichni osnovy doslidzhennia feministykykh rukhiv u politytsi' (dys kand polit nauk, 2017) (in Ukrainian).
30. Krasnopol'ska T, 'Vzaimodiia instytutiv derzhavy ta hromadianskoho suspilstva v realizatsii hendernoi polityky Ukrainy' (avtorief dys kand polit nauk, 2013) (in Ukrainian).
31. Kruhova S, 'Konstytutsiino-pravove zabezpechennia gendernoi rivnosti v Ukraini' (dys d-ra filosof 081 – pravo, 2021) (in Ukrainian).
32. Kushnyr N, 'Teoretychni zasady realizatsii hendernoi rivnosti u trudovomu pravi Ukrainy' (dys kand yuryd nauk, 2020) (in Ukrainian).
33. Lazar I, 'Vdoskonalennia mekhanizmiv formuvannia ta realizatsii hendernoi polityky v Ukraini' (dys kand nauk z derzh upr, 2007) (in Ukrainian).
34. Levchenko K, 'Upravlinnia protsesamy formuvannia hendernoi polityky v Ukraini (orhanizatsiino-pravovi aspekty)' (dys d-ra yuryd nauk, 2003) (in Ukrainian).
35. Pizhuk O, 'Derzhavne rehuliuвання hendernykh protsesiv v sotsialno-ekonomichnomu rozvytku Ukrainy' (dys kand ekon nauk, 2009) (in Ukrainian).
36. Popov M, 'Orhanizatsiino-pravovyi mekhanizm derzhavnoho upravlinnia v sferi hendernoi polityky' (avtorief dys kand nauk z derzh upr, 2006) (in Ukrainian).

37. Rudnieva O, 'Henderna rivnist u pravi Ukrainy' (avtoref dys kand yuryd nauk, 2002) (in Ukrainian).
38. Saienko O, 'Konstytutsiino-pravove zabezpechennia realizatsii pryntsypu hendernoї rivnosti v Ukraini u svitli zarubizhnogo dosvidu' (dys kand yuryd nauk, 2020) (in Ukrainian).
39. Svitovenko D, 'Formy ta sposoby realizatsii pryntsypu hendernoї rivnosti za trudovym zakonodavstvom Ukrainy' (dys d-ra filosof 081 – pravo, 2023) (in Ukrainian).
40. Sirko L, 'Henderno-pravova ekspertyza: teoretyko-pravova kharakterystyka' (dys d-ra filosof 081, 2021) (in Ukrainian).
41. Sulimova S, 'Mekhanizmy derzhavnoho upravlinnia u sferi zakhystu prav zhinok v Ukraini' (avtoref dys kand nauk z derzh upr, 2008) (in Ukrainian).
42. Yarosh O, 'Zhinochi ob'iednannia Ukrainy yak sub'iekty derzhavotvorennia kintsia KhKh stolittia' (avtoref dys kand polit nauk, 2001) (in Ukrainian).
43. Yarosh O, 'Polityka hendernoї rivnosti: svitovy ta vitchyzniani dosvid' (avtoref dys d-ra polit nauk, 2013) (in Ukrainian).

Conference papers

44. Inshyn M, 'Optymizatsiia spivvidnoshennia pravovoho rehuliuвання pratsi zhinok ta cholovikiv', *Teoretychni pytannia yurysprudentsii i problemy pravozastosuvannia: vyklyky KhKhI stolittia: materialy nauk.-prakt. konf. (m. Kharkiv, 21 chervnia 2019 roku)* (Pravo 2019) 45–49 (in Ukrainian).

Newspaper articles

45. Ivanov O, 'Henderno-pravovy analiz normatyvno-pravovykh aktiv u sferi liudskoho kapitalu' (VOKS Ukraina 19 Bereznia 2024) <<https://voxukraine.org/genderno-pravovyyj-analiz-normatyvno-pravovykh-aktiv-u-sferi-lyudskogo-kapitalu>> (accessed 27.03.2025) (in Ukrainian).
46. Strelnyk O, 'Semero ditei ta bilshe. "Idealna ukraїnska sim'ia" ta nevydymi zhinky v rozmovi pro narodzhuvannia' (14 sichnia 2020) <<https://zmist.pl.ua/blogs/semero-ditei-ta-bilshe-idealna-ukraїnska-simya-ta-nevidimi-zhinki-v-rozmovi-pro-narodzhuvannia>> (accessed 27.03.2025) (in Ukrainian).
47. "Shchoroku u nas znykaie naselennia takoho mista, yak Zhytomyr", – ekspert Vasyl Voskoboinyk (04.02.2025 UNIAN) <<https://www.unian.ua/economics/other/shchoroku-u-nas-znykaie-naselennya-takogo-mista-yak-zhitomir-ekspert-vasyl-voskoboinyk-12905904.html>> (accessed 27.03.2025) (in Ukrainian).

Websites

48. Genderni konferentsii v KPI <<https://kpi.ua/05-11-04>> (accessed 27.03.2025) (in Ukrainian).
49. Ekspert/ka z gendernykh pytan dlia planiv vidnovlennia Ukrainy <<https://www.prostir.ua/?jobs=ekspertky-z-gendernykh-pytan>> (accessed 27.03.2025) (in Ukrainian).
50. Kruhlyi stil na temu "Trybuna zhinky: sohodni ta zavtra" (29. 12.2023) <https://socrozvytok.org.ua/events?tx_news_pi1%5Baction%5D=detail&tx_news_pi1%5Bcontroller%5D=News&tx_news_pi1%5Bnews%5D=48&cHash=a5d4806b77c5516b9c7c7dc34d50e8ea> (accessed 27.03.2025) (in Ukrainian).
51. U Kyivskii miskii radi spilno z hromadskistiu obhovoryly efektyvnist hendernoї polityky (25.11.2024) <<https://kmr.gov.ua/uk/content/u-kyivskiy-miskiy-radi-spilno-z-gromadskisty-uhovoryly-efektyvnist-gendernoyi-polityky>> (accessed 27.03.2025) (in Ukrainian).

Natalia Onishchenko
Lesya Malyuha
Maryna Bulkat

ENSURING GENDER EQUALITY:
MODERATION OF PUBLIC DIALOGUE, CHALLENGES
AND TOOLS FOR OVERCOMING THEM

ABSTRACT. A socially significant task for scientists is to moderate public dialogue on issues of gender equality, gender rights, and instruments for ensuring them in the public space. This will ensure not only the formulation of a scientific vision of new instruments in the field of ensuring gender rights (through direct interaction of scientists with civil society, analysis of practice, etc.), but also the approval of relevant legislative initiatives by society in the future. The domestic information space needs to be systematized and organized. The experience of conducting public scientific discussions on the domestic doctrine and practice of ensuring gender equality has shown the presence of some factors that deconstruct public dialogue. Among them is the overloading of the information space with an extraordinary number of “private expertise” and “expert opinions” of various quality and origin. This is a challenge for the scientific community, which should develop tools to overcome it. To do this, you can use various groups of tools aimed at demarketing or reducing the demand for non-professional analytics that create info-noise. Among such tools: PR tools (popularization) of the provisions of specialized scientific research on gender issues in each field; HR management tools in the field of analytical services, aimed at determining the specific weight of the titles “gender expert”, “gender specialist”; tools for external communication with our international partners, which initiate a large number of publications, discussions, grant programs on various gender-sensitive issues for our society, in particular regarding HR management in the field of analytical services, i.e. the level of training of experts; tools for internal communication of domestic scientists with “practical implementers” of state gender policy, representatives of civil society, public administrators who implement gender practices, etc. In order to systematize and organize the existing provisions of the domestic scientific doctrine of gender rights, it is worth using methods of complex analysis. Among legal research in various fields, we can conditionally distinguish systemic areas, in particular: theoretical and philosophical foundations of gender equality in the law of Ukraine; constitutional principles of gender equality in Ukraine; public administration of the processes of forming gender policy and specialized legislation; gender instruments in the field of labor rights.

KEYWORDS: gender equality; gender rights; public dialogue; state gender policy; practices for ensuring gender equality; gender-legal expertise.